

Mehribonlik uyi tarbiyalanuvchilari bilan olib boriladigan ijtimoiy-pedagog faoliyatida shaxsga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyalardan foydalanish

Hilola Abduvahidova
Maftuna Egamberdiyeva
Ilmiy rahbar: S.Xaydarov
TMC instituti

Annotatsiya: O'zbekistondagi zamonaviy utimoiy vaziyat sharoitida so'nggi yillarda eng qiyin hodisa ijtimoiy etimlikning sezilarli darajada ko'payishi boldi, Yetimlik ijtimoiy hodisa sifatida insoniyat jamiyati davrida mavjud bo'lgan ya sivilizatsiyaning ajralmas elementi hisoblanadi. Har doim urushlar, epidemiyalar va tabiiy ofatlar ota-onalaming o'limiga olib keldi, buning natijasida bolalar etim qoldi. Zamonaviy jamiyatda oila shaxsning asosiy shakllanishi va uning ijtimoiylashuvi bolgan tizim sifatida qaraladi, oila axloqiy va ma'naviy qadriyatlamini avlodlar o'rtasida saqlash va uzatishda vositachidir. Oilarning tarbiyaviy funksiyasi bolaning axloqiy va qadriyatlar tizimini rivojlantirishni o'z ichiga oladi, bu o'zi va boshqalar bilan, yaqinlan bilan hamjihatlikda yashaydigan, keksa avlodni hurmat qiladigan, halol samimiy va mehribon shaxsni shakllantirishga yordam beradi

Kalit so'zlar: yetim bolalar, shaxs qadriyatlar, ta'lim, ijtimoiy bolalar

The use of individual-oriented educational technologies in the socio-pedagogical activities conducted with children of the orphanage

Hilola Abduvahidova
Maftuna Egamberdiyeva
Scientific supervisor: S. Khaidarov
TMC Institute

Abstract: In the conditions of the modern social situation in Uzbekistan, the most difficult event in recent years has been a significant increase in social orphanhood. Wars, epidemics, and natural disasters always killed my parents, and as a result, the children became orphans. In modern society, the family is considered as a system that is the main formation of the individual and his socialization, the family is a mediator in the preservation and transmission of moral and spiritual values

between generations. The educational function of families includes the development of the child's moral and value system, which helps to form a person who lives in close harmony with himself and others, respects the older generation, is honest, sincere and kind.

Keywords: orphans, personal values, education, social children

KIRISH

Yetim bolalar o'rtasida oilaviy tarbiyaning etishmasligi ushbu toifadagi belalarning qadriyatlar tizimira shakllantinishda shuqur iz qoldiradi. Maktab-internat o'quvchilan jamiyatdagi hayotga moslashishga yordam beradigan o'zlarining ijtimoiy-emotsional mexanizmlarini ishlab chiqdilar, ular gender-rol xulq-atvori, oiladagi munosabatlar va aloqalar tuzilishi hamda o'zlarining buzilgan g'oyalarni shakllantiradilar.

Oilaviy qadriyatlar oila institutini undagi odamlarning ozaro munosabatlarini tushunishga, shaxsning nikoh va oilaviy xatti- harakatlari uchun mas'uliyatni tan olishga, shuningdek, maktab Internatlarda tarbiyalangan bolalarga dimak bolmagani uchun asoslanadi, oilaning xulq-atvori ushbu tizimni tushunishdan mahrum bolsa, etim bolalar o'rtasida oilaviy qadriyatlamini iyojlanitirish va shakllantinish mexanizmi sifatida ijtimoiy-pedagogik texnologiyalarning yuqori rolini ta'kidlash kerak.¹

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Yetim bolaning axloqiy va qadriyatli oilaviy yo'nalishini tarbiyalash uchun ijtimoiy-pedagogik texnologiyalarni joriy etish orqali maqsadli pedagogik ta'sir ko'rsatish kerak ular oilaviy ta'limda tajriba etishmasligini qoplaydi va normalarni shakllantirish, o'zlashtirish va mustahkamlashga qaratilgan jamiyat an'analari, oilaviy qadriyatlar va shaxsning gender-rol xulq-atvori. Maktab-internetlarda yashovchilar o'rtasida oilaviy qadriyatlarning rivojlanish darajasini o'rganishda yetim bolalarning rivojlanish darajasi ancha past ekanligi ma'lum bo'ldi, bu quyidagilarda ifodalanadi yetim bolalarning oila oiladagi gender-rol munosabatlari, oila a'zolarining vazifalari ota va onaning roli, uy-ro'zg'or ishlari, oila boshqaruvi haqida tasavvurlari cheklangan-bog'lanish zaif aka-uka va opa singillar o'rtasida ishonch va g'amxo'rlik yo'q eng oddiy hayotiy muammolarni hal qilishda o'quvchilarda o'zini past baholaydi bolalar-qarindoshlarda shaxslararo munosabatlardagi hissiy aloqalar holati noqulay: oilaviy hordiq, bayramlar va an'analarni tashkil etishda bilim va tajribaning yetishmasligi..... oqsoqollar oldidagi mas'uliyat va burch hissi yomon rivojlangan

Bolalarni maktab-internatlarda tarbiyalash kelajakdagi oila, jins va oilaviy rollar haqidagi g'oyalarni buzish xavfini oshiradi. Bolalar o'zlarining tashqi ko'rinishiga befarqlikni rivojlantirdilar va gender roli standartlari va xatti- harakatlar standartlarini

¹ Abulxonova K. Aloqa etishmovchiligi sharoitida shaxsiyat // Maktab o'quvchilan tarbiyasi. 2000.-10-son-P.4-9.

shakllantirish qiyin. Yetim bolalarning bitiruvdan keyingi hayotiy holati monitoringi shuni ko'rsatdiki, bitiruvchilar gender rol xulq-atvorining noto'g'ri imidji tufayli o'z oilasini shakllantirish va saqlashda qiyinchiliklarga duch kelishadi, ular esa onalik mehr-muhabbatt tajribasi yoqligi sababli, tajovuzkorlik, qo'pollik, onalik etishmasligiga olib keladigan gender rolining o'zgarishi.

Talim jarayonida bolalarning ushbu muammosini hal qilish uchun bolaning shaxsiyatining umumiy axloqiy tamoyilini rivojlantirish orqali oilaviy qadriyatlarni shakllantirishga yordam beradigan zamonaviy va qulay texnologiyalardan foydalanish kerak. Bolalarda sevgi o'zaro hurmat, iffat, erkinlik, xavfsizlik, onalik, oralik, uy, sog'liq oilaviy hayot kabi ma'naviy va axloqiy qadriyatlarni shakllantirish juda muhimdir

Shu bilan birga, oilaviy qadriyatlarni shakllantirish texnologiyalarini ishlab chiqishda quyidagi asosiy vazifalarga namoyon qilish kerak-oilaviy qadriyatlar va oilaviy hayot qadriyatlarini oshirish, oila maqomini ohrish orqali oila va asosiy ma'naviy axloqiy qadriyatlarni targ'ib qilish oilaviy qadriyatlarni rivojlantirishda axborot-marifiy, itimoiy yo'naltirilgan faoiyatni rivojlantirish.

Shuningdek, yetim bolalarda oilaviy qadriyatlarni shakllantirishda bir qator psixologik va pedagogik shartlarni bajarish kerak. Bolalarda oilaning urf-odatlar an'analar, axloqiy va huquqiy me'yor bilan mustahkamlangan murakkab tuzilishga ega bolgan oilaning barcha azolari butun munosabatlar tizimi bilan birlashtirilgan oila haqida yetarli tushunchani shakllantirishga yordam berish, yetim bolalar uchun muvaffaqiyat sharoitlarini yaratish, bu ham, umuman jamoaning ish faoliyatini yaxshilashga imkon beradi

Muvaffaqiyatli vaziyat yetimlarda tajovuzni bartaraf etishga izolyatsiya va passivlikni yengishga yordam beradi; Bolalarning homiylik ostidagi oilaga o'tishga motivatsiyasi va tayyorgarligini oshirish. Yetim bolalar va ota-ona qaramog'isiz qolgan bolalarda oila haqida tushunchani shakllantirishda yangi ilaga o'tishga tayyorgarlik bosqichi muhim rol oynaydi, bunda hal qiluvchi daqiqa bolaning o'z ushbu o'zgarishlarga tayyorligi va xohishida Olaviy qadriyatlarni shakllantirish texnologiyalarini amalga oshirish ushbu maqsadga erishishga qaratilgan turli dasturlarni oquv va darsdan tashqari tadbirlarga karish orqali mumiy texnologiyalar quyidagilar bolishi mumkin pedagogik standart, texnologik darslar, loyiha faoliyati o'yin dasturlar, diagnostika, texnikalar va boshqalar.

Yetim bolalar va ota-ona qaramog'isiz qolgan bolalarda oila haqida tushunchani shakllantirishida yangi oilaga olishga tayyorgarlik bosqichi muhim rol o'ynaydi, bunda hal qiluvchi daqiqa bolaning ushbu o'zgarishlarga tayyorligi va xohishidir. Olaviy qadriyatlarni shakllantirish texnologiyalarni amalga oshirish ushbu maqsadga erishishga qaratilgan turli xil dasturlarni o'quv va darsdan tashqari tadbirlarga kiritish orqali mumkin, bunday texnologiyalar quyidagilar bolishi mumkin, pedagogik

seminarlar, tematik darslar, loyiha faoliyati o'yin dasturlardan, turli diagnostika texnikalar va boshqalar

Shu bilan birga, turli yoshdagi bolalarga tasir qilish texnologiyasi farqlanadi. Shunday qilib, maktabgacha va boshlang'ich maktab yoshi uchun hissiy ta'sir usullari eng mos keladi. O'smirlik qoida tariqasida, intizom va shaxsiy muloqotda namoyon bolish, oziga, imkoniyatlari va o'zini rivojlantirishga qiziqishning uyg'onshi bilan tavsiflanadi. Shu bilan birga, ish joyidagi talimning faol subiekti sifatida harakat qilishi kerak. Shunga asoslanib, ushbu yosh toifasi bilan faoliyatning asosiy usuldan muhokamalar, mashg'ulotlar elementlari bilan mashg'ulotlar, shu jumladan majburiy mashg'ulotlar va aks ettirish bolishi mumkin. Ushbu usullardan foydalangan holda o'spirinlarda oilaviy qadriyatlarni shakllantirish o'smirning ozini rivojlantirish potentsialini, uning harakatlarining va ularning naqshlarini tushunish qobiliyati va istagini faollashtirishi tufayli mumkin.²

Bolalarda shaxsiy oilaviy qadriyatlarni, ehtiyojarni, oilaviy rollar tizimini va muayyan munosabatlar va vaziyatlarda xatti harakatlarning mumkin bolgan strategiyalarini rivojlantirish uchun turli xil o'yin mashg'ulotlarni qo'llash maqsadga muvofiqdir, ular oilaviy o'zaro ta'sir holatlarini taqlid qilish, ishtirokchilarni sinab korishga taklif qilish imkoniyatini beradi turli xil oilaviy rollar, pozitsiyalar strategiyalar, bu albatta oila haqida nuqtal nazaringizni shakllantirishga yordam beradi.

Ijtimoiy pedagogik texnologiyalar orqali oilaviy qadriyatlarni shakllantirish bolani ma'naviy-axloqiy tarbiyalash jarayonining umumiyliigi va ketna ketligi deb hisoblash mumkin. Shunday qilib, maktabgacha va boshlang'ich maktab yoshidagi bolalarda turli qadriyatlarni shakllantirishda ertaklarning roli yuqori. Bu yoshdag bolaning tafakkuri obrazlilik va konkretlik bilan ajralib turadiganligi sababli, mavhum tushunchalar bilan emas, balki vizual tanvirlar va g'oyalar bilan ishlaydi va ular asosida umumlashma va xulosalar chiqaradi. Ertak qahramonlar, qoida tariqasida, harakterning ma'lum bir xususiyatiga mehribonlik, jasorat, qorqoqlik va boshqalarga urg'u beradi, bu erda bolaga ochiq bo'lgan ijobiy va salbiy qahramonlarning xususiyatlari ertak vaziyatining mohiyatini tushunishga yordam beradi, konflikt, ularga nisbatan munosabatlarni aniqlaydi va qahramonlarning xatti-harakatlariga o'z bahosini shakllantiradi yordam beradi konflikt, ularga nisbatan munosabatni aniqlaydi va qahramonlarning xatti-harakatlariga o'z bahosini shakllantiradi.

XULOSA

Ma'lumotlarni umumlashtirish, shuni tushunishimiz mumkinki, oilada tarbiya yo'qligi sababli, etim bolalarda gender-rol xulq-atvori haqida tushuncha buzilgan, oddiy qarindoshlik va oilaviy munosabatlar, oilaning qadriyat sifatida g'oyasi yo'q

² Azaroy Yu. Boshpanasizlik va bolalik jinoyati // Maktab o'quvchilarini tarbiyalash 2002.-7-son-B.60-64.

etim bolalaming jamiyatga kirib borishiga va o'z oilasini yaratishga tayyorligiga salbiy ta'sir ko'rsatuvchi omillar shakllanmagan. Shu sababli, bolalarning ta'lim jarayonida oilaning etishmasligini ta'lim ya ijtimoiylashtiruvchi manba sifatida qoplash uchun turli xil ijtimoiy-pedagogik texnologiyalardan foydalanishning yuqori ahamiyati va zarurligi haqida gapirish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abulxonova K. Aloqa etishmovchiligi sharoitida shaxsiyat // Maktab o'quvchilari tarbiyasi. 2000.-10-son-P.4-9.
2. Azaroy Yu. Boshpanasizlik va bolalik jinoyati // Maktab o'quvchilarini tarbiyalash 2002.-7-son-B.60-64.
3. Alieva, M. A, Grishanovich T. V., Lobanova LV, Travnikova N. G., Troshixina E. G. Men o'z hayotinas quraman Ed. E G. Troshixina -SPb Rech
4. Amosov N. M., Nikitina, L. A., Vorontsov D. D. Bolalik mamlakati To'plam M: Bilim, 1990.-288 b.
5. Andrienko E. V. Ijtimoiy psixologiya Darslik talabalar uchun yordam yuqoriroq ped. darslik muassasalar / Ed. V. A. Slastenina 3-nashr, o'chirilgan - M: "Akademiya" nashriyot markazi, 2004.-264 b.
6. Sulaymon Amirqulovich Xaydarov. (2024). O'quvchilarni tarbiyashda ijtimoiy fanlarni o'qitishni didaktik imkoniyatlari. SCIENCE AND EDUCATION SCIENTIFIC JOURNAL. 5.1.B.271-275.
7. Khaydarov S,A. (2023). Using technologies in teaching social sciences. GALAXY INTERNATIONAL INTERDISCIPLINARY RESEARCH JOURNAL (GIIRJ), (pp. 305-309). 11(9).
8. Хайдаров, С. (2023). Pedagogik faoliyatda o'qituvchi o'zida kompetentlik sifatlarini shakllantirishi. Цифровизация современного образования: проблема и решение, 1(1), 64–67. <https://inlibrary.uz/index.php/digitalization-modern-education/article/view/24652>
9. Хайдаров, С. А. (2023). ТАРИХ ДАРСЛАРИДА САНЪАТ АСАРЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШНИНГ УСУЛЛАРИ. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 3(1/2), 92-96.
10. Khaydarov, S. A. (2021). The role of the use of fine arts in teaching the history of the country. International scientific and practical conference. CUTTING EDGE-SCIENCE. In Conference Proceedings (pp. 41-43).